

**Identificació de l'expedient**

Informe relatiu a l'expedient JUS_063_2021, sobre la sol·licitud d'informe d'impacte de gènere.

Fet

La Secretaria General del Departament de Justícia ha fet arribar a aquest Institut (data d'entrada 30-06-2021) la proposta d'avantprojecte de llei d'actualització, incorporació i modificació de determinats articles del Codi civil de Catalunya.

Fonaments jurídics

1. Normativa base sobre igualtat i transversalitat de la perspectiva de gènere
 - a) Articles 2 i 3.3 del Tractat UE, on s'estableixen la no discriminació i la igualtat entre dones i homes com a valors comuns als Estats membres de la UE, i es formalitza el compromís de fomentar la igualtat entre dones i homes.
 - b) Articles 8 i 10 del Tractat de Funcionament de la UE, on s'estableix que en totes les seves accions la Unió Europea tindrà per objectiu eliminar les desigualtats entre homes i dones, i promoure la seva igualtat.
 - c) L'Estratègia d'Igualtat de Gènere 2020-2025 de la Unió Europea, actual full de ruta per avançar en l'assoliment de l'equitat de gènere.
 - d) L'Estatut d'autonomia de Catalunya, als seus articles 4.3, 19, 41 i 153, quant al reconeixement i garantia dels drets de les dones i la igualtat d'oportunitats entre les dones i els homes, i la transversalitat en la incorporació de la perspectiva de gènere i de les dones.
 - e) La Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, desenvolupa els preceptes estatutaris en matèria d'igualtat de gènere i dret de les dones i estableix mesures transversals en tots els ordres de la vida, amb la finalitat d'eradicar les discriminacions contra les dones.
2. Normativa sobre l'informe d'impacte de gènere
 - a) L'article 36.3.b de la Llei 13/2008, del 5 de novembre, de la presidència de la Generalitat i del Govern, estableix que els avantprojecte de llei han d'anar acompanyats, entre d'altra documentació preceptiva, d'un informe d'impacte de gènere.



- b) L'article 3 lletra g) de la Llei 11/1989, del 10 de juliol, de creació de l'Institut Català de les Dones, en la redacció donada per la Disposició final Primera de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, estableix que corresponen a aquest Institut elaborar i emetre els informes d'impacte de gènere i, en tot cas, els informes a què fa referència, entre d'altres, l'article 36.3.b de la Llei 13/2008, precitada, tràmit intern que es dona per complet amb aquest document

3. Anàlisi terminològica del text articulat presentat

- a) El principi vuitè de l'article 3 de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, estableix que els poders públics, entre els quals s'inclou l'Administració de la Generalitat, han de fer un ús no sexista del llenguatge que eviti l'expressió de concepcions sexistes de la realitat i els usos androcèntrics i amb estereotips de gènere, i han de promoure un llenguatge respectuós amb les dones, amb les minories i amb totes les persones en general en l'atenció personal i en tota la documentació escrita, gràfica i audiovisual.
- b) La Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, obliga els Poders Públics a implementar un llenguatge no sexista en l'àmbit administratiu i el seu foment a la totalitat de les relacions socials, culturals i artístiques (article 14.11).
- c) La [Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya](#), de l'any 2011, de la Direcció General de Política Lingüística, proposa una sèrie de solucions per evitar que aquests textos incloguin formes androcèntriques i generin disfuncions amb la normativa citada anteriorment.

Tenint en compte el contingut dels citats usos de la llengua, cal ressaltar que la proposta presentada no inclou cap terme androcèntric ni sexista i per tant, no presenta disfuncions amb la normativa esmentada.

4. Anàlisi del contingut del text articulat presentat

En primer lloc, val a dir que valorem molt positivament aquesta modificació del Codi civil de Catalunya quant una part substancial d'aquesta modificació té a veure amb la modernització de la nostra societat pel que fa la igualtat entre dones i homes i l'ús d'un llenguatge inclusiu.

Revisió del llenguatge del Codi civil de Catalunya

Sens perjudici d'això expressat anteriorment, aquest institut no pot estar d'acord que, tal com s'indica en l'exposició de motius de la proposta, es decideixi deixar per més endavant la revisió completa del Codi civil pel que fa a l'ús del llenguatge inclusiu.



Actualment ja és necessari i escau fer aquesta revisió completa de la nostra norma civil bàsica, pel que fa al bandejament definitiu de termes androcèntrics i sexistes. Per tant, proposem que s'aprofiti aquesta modificació per dur-la a terme.

Preses en consideració de la violència masclista en el Codi civil de Catalunya

Considerem que tant en l'extinció de l'obligació de prestar aliments, com en les causes de desheretament, com en la pèrdua del dret a la sol·licitud de la de la quarta vidual, com en totes les altres institucions del dret civil de Catalunya on existeixin causes de pèrdua de drets anàlegs, cal tenir en compte de manera específica la violència masclista.

Aquest és un fenomen social i categoria jurídica que ja té l'entitat suficient per ser inclòs de manera específica en els continguts dels diferents texts legals per desencadenar situacions de pèrdua o guany de drets. Així, des de l'aprovació de la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, està pendent que el dret civil de Catalunya inclogui la realitat de la violència masclista en el seu articulat, i sobretot en el dret de successions en el sentit d'incorporar aquests supòsits de violència domèstica com a causes d'indignitat per a succeir a la parella.

L'Estatut de Catalunya dóna un tractament molt sensible a les dones i aborda d'una manera específica els seus drets davant la violència masclista. L'article 41.3 estableix com un dels principis rectors de les polítiques públiques el deure de garantir que s'afrontin de manera integral totes les formes de violència contra les dones i els actes de caràcter sexista i discriminatori. A més, l'article 153 aborda les polítiques de gènere disposant que correspon a la Generalitat la competència exclusiva de la regulació de les mesures i els instruments per a la sensibilització sobre la violència de gènere i per a detectar-la i prevenir-la, i també la regulació de serveis i recursos propis destinats a aconseguir una protecció integral de les dones que han patit o pateixen aquest tipus de violència.

Les violències exercides contra les dones han estat anomenades amb diferents termes: violència sexista, violència patriarcal, violència viril o violència de gènere, entre altres. En tots els casos la terminologia indica que es tracta d'un fenomen amb característiques diferents d'altres formes de violència. És una violència que pateixen les dones pel sol fet de ser-ho, en el marc d'unes relacions de poder desiguals entre dones i homes.

En el marc normatiu català, s'utilitza l'expressió "violència masclista" perquè el masclisme és el concepte que, de forma més general, defineix les conductes de domini, control i abús de poder dels homes sobre les dones i que, alhora, ha imposat un model de masculinitat que encara és valorat per una part de la societat com a superior. La violència contra les dones és l'expressió més greu i devastadora d'aquesta cultura, que no només destrueix vides, sinó que impedeix el desenvolupament dels drets, la igualtat d'oportunitats i les llibertats de les dones. Per això el dret no pot tractar aquest problema social des d'una perspectiva falsament



neutral, sinó que els instruments legals han de reconèixer aquesta realitat per a eliminar la desigualtat social que genera. Per a aconseguir la igualtat material i no provocar una doble discriminació, s'ha de partir de les desigualtats socials existents.

Finalment, considerem que cal tenir en compte que la recentment aprovada redacció de l'article 5 de la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, inclou el nou àmbit de violència masclista institucional i el defineix d'aquesta manera:

“Violència en l'àmbit institucional: accions i omissions de les autoritats, el personal públic i els agents de qualsevol organisme o institució pública que tinguin per finalitat retardar, obstaculitzar o impedir l'accés a les polítiques públiques i a l'exercici dels drets que reconeix aquesta llei per a assegurar una vida lliure de violència masclista, d'acord amb els supòsits inclosos en la legislació sectorial aplicable.

La manca de diligència deguda, quantitativa i qualitativa, en l'abordatge de la violència masclista, si és coneguda o promoguda per les administracions o esdevé un patró de discriminació reiterat i estructural, constitueix una manifestació de violència institucional.

Aquesta violència pot provenir d'un sol acte o pràctica greu, de la reiteració d'actes o pràctiques de menor abast que generen un efecte acumulat, de l'omissió d'actuar quan es conegui l'existència d'un perill real o imminent, i de les pràctiques o omissions revictimitzadores.

La violència institucional inclou la producció legislativa i la interpretació i aplicació del dret que tingui per objecte o provoqui aquest mateix resultat. La utilització de la síndrome d'alienació parental també és violència institucional.”

Per tot això, aquest Institut considera que aquesta reforma del Codi civil de Catalunya és una oportunitat perfecte per introduir la violència masclista en el seu redactat, de manera expressa, si més no, tal com es proposa en les recomanacions segona, quarta i cinquena de les conclusions d'aquest informe.

Reunions dels òrgans col·legiats de les persones jurídiques i la conciliació de vida personal, familiar i laboral

Considerem important que, alhora de regular el règim de reunions de les persones jurídiques a Catalunya, es tingui en compte el principi de la conciliació de la vida familiar personal i familiar. El fet de no allargar les reunions i les jornades laborals fins tard, facilita la coresponsabilitat dels homes i les dones en les tasques de la llar i familiars i un equilibri més sa entre la vida professional i personal.

Aquesta és la voluntat del nostre poder legislatiu. Així, la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, inclou les següents disposicions en relació a aquesta matèria:



Article 32: “2. Per a promoure la igualtat de tracte i d’oportunitats de dones i homes en l’àmbit laboral, els poders públics han de dur a terme les actuacions específiques següents: f) Impulsar mesures que afavoreixin la implantació de nous horaris que permetin, en termes d’igualtat d’oportunitats, el desenvolupament professional i la compatibilització de la vida laboral i personal. Aquests nous horaris han de contribuir a la millora tant de la qualitat de vida dels treballadors com de la competitivitat i l’eficiència empresarials.”

Article 46 “En aplicació dels principis segon i quart de l’article 3, l’Administració competent ha de dur a terme les accions següents: b) Impulsar l’equilibri en la valoració i la distribució del temps dedicat al treball de mercat i al treball domèstic i de cura de persones tenint en compte el temps personal i el cicle de vida, i aplicar polítiques actives de sensibilització, coresponsabilitat, conscienciació i capacitat destinades als homes.”

Per això es proposa l’aportació que consta a la recomanació tercera de les conclusions d’aquest informe.

Llenguatge i visibilització de la diversitat familiar

Finalment, considerem que també cal millorar el llenguatge del text presentat a informe pel que fa a la integració i visibilització del col·lectiu LGTBI, pel que fa als diferents tipus de famílies.

Les redaccions de les nostres normes han de fugir del plantejament que les famílies estan formades només pel tradicional binomi pare-mare. Ja coneixem que hi ha moltes altres formes de famílies, com les de parelles formades per persones del mateix sexe, persones trans i persones no binàries.

Així, cal tenir en comte que la Llei 11/2014, del 10 d’octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l’homofòbia, la bifòbia i la transfòbia, disposa com a clàusula general antidiscriminària el dret a la no-discriminació ha d’ésser un principi informador de l’ordenament jurídic català, de l’actuació administrativa i de la pràctica judicial, i que aquest dret vincula tant els poders públics com els particulars.

D’altra banda, l’article 6 de la citada llei estableix com a principi orientador de l’actuació dels poders públics el “fer efectiu el reconeixement de l’heterogeneïtat del fet familiar en el dret català, tant públic com privat, en la pràctica judicial i administrativa i en totes les actuacions de la Generalitat.”

Per això es proposa la modificació formal que consta en la recomanació sisena d’aquest informe.

Conclusions

D'acord amb el que s'ha dit, l'aportació d'aquest Institut pel que fa a la proposta de normativa presentada a informe es concreta en les recomanacions següents:

PRIMERA Dur a terme una revisió completa dels sis llibres del Codi civil, pel que fa als usos sexistes i androcèntrics del llenguatge.

SEGONA. Afegir la següent causa a l'article 237-13, sobre l'extinció de l'obligació de prestar aliments

- **El fet que existeixi sentència ferma de qualsevol ordre jurisdiccional que declari que la persona alimentada ha exercit alguna de les formes de violència masclista contra la persona obligada a prestar aliments.**

TERCERA. Modificar el redactat de l'article 312-4.1 sobre les convocatòries dels òrgans col·legiats de les persones jurídiques:

- La convocatòria dels òrgans col·legiats ha d'expressar amb claredat els assumptes que s'han de tractar i el lloc, el dia i l'hora de la reunió en primera convocatòria i, si ho estableixen els estatuts, les mateixes dades per a la reunió en segona convocatòria. Llevat que els estatuts estableixin una altra cosa, el lloc de reunió ha d'ésser el domicili de la persona jurídica, **i l'hora ha de ser compatible amb les necessitats de conciliació de vida personal, familiar i laboral de les persones.**

QUARTA. A l'article 451-17, afegir la següent causa de desheretament:

- **"L'exercici d'alguna forma de violència masclista a qui testa."**

CINQUENA. Es proposa que en la institució de la **quarta vidual** s'efectuïn les modificacions que siguin procedents per tal de garantir la incompatibilitat entre el dret a la seva reclamació i que la difunta hagi patit alguna de les formes de **violència masclista** per part de reclamant.

SISENA. Per tal d'incloure els diferents models familiars en les corresponents redaccions del text, es proposa

- Que allà on consta "Els fills i les filles i el pare i la mare", consti **"Els fills i filles i qui n'és progenitor o progenitora"**
- Que allà on consta "El pare i la mare que exerceixen la potestat", que consti **"els progenitors que exerceixen la potestat"**.

SETENA. La Llei 14/2020, de 25 de novembre, de modificació del llibre segon del Codi Civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família va afegir una lletra, la d, a l'apartat 2



de l'article 236-8 del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família, amb el text següent:

«d) Per a l'atenció i l'assistència psicològiques dels fills menors d'edat, no cal el consentiment del progenitor contra el qual se segueix un procediment penal per haver atemptat contra la vida, la integritat física, la llibertat, la integritat moral o la llibertat i indemnitat sexuals de l'altre progenitor o dels fills comuns menors d'edat, o contra el qual s'ha dictat una sentència condemnatòria, mentre no s'extingeixi la responsabilitat penal. L'assistència psicològica als fills majors de setze anys requereix llur consentiment.»

Tot i representar un gran avenç en la protecció dels drets dels menors i la justícia social, considerem que aquesta clàusula és incompleta perquè deixa fora moltes casuístiques atès que, de fet, vincula la protecció dels menors a la interposició d'una denúncia.

Per això, es proposa una modificació d'aquest punt, de manera que la no necessitat de consentiment es faci extensiva a tots els menors respecte els quals hi hagi indicis que el progenitor hagi atemptat contra la vida, la integritat física, la llibertat, la integritat moral o la llibertat i indemnitat sexuals de l'altre progenitor o dels fills comuns menors d'edat.

VUITENA. Recentment, atesa la modificació operada per l'art. 2.10 de la Llei 8/2021, de 2 de juny, ha entrat en vigor aquesta nova redacció de l'article 94 Codi Civil, estatal:

“No procederá el establecimiento de un régimen de visita o estancia, y si existiera se suspenderá, respecto del progenitor que esté incurso en un proceso penal iniciado por atentar contra la vida, la integridad física, la libertad, la integridad moral o la libertad e indemnidad sexual del otro cónyuge o sus hijos. Tampoco procederá cuando la autoridad judicial advierta, de las alegaciones de las partes y las pruebas practicadas, la existencia de indicios fundados de violencia doméstica o de género. No obstante, la autoridad judicial podrá establecer un régimen de visita, comunicación o estancia en resolución motivada en el interés superior del menor o en la voluntad, deseos y preferencias del mayor con discapacidad necesitado de apoyos y previa evaluación de la situación de la relación paterno-filial.

No procederá en ningún caso el establecimiento de un régimen de visitas respecto del progenitor en situación de prisión, provisional o por sentencia firme, acordada en procedimiento penal por los delitos previstos en el párrafo anterior.”

Considerem que també cal aprofitar la present modificació del Codi civil de Catalunya per incorporar una clàusula anàloga per la protecció dels menors.

La presidenta